

Denken doe je samen

🕒 **Duur** 45 tot 60 minuten (afhankelijk van verwerking en kringmomenten)

🎯 **Lesdoel** De leerlingen onderzoeken vragen waarop geen vast antwoord bestaat, zoals: wat is eerlijk? Of: wat maakt iemand gelukkig? Ze leren dat het stellen van vragen net zo belangrijk is als antwoorden geven. Ze oefenen met nadenken, luisteren en zichzelf uitdrukken.

Verbindende leergebieden

- Taalontwikkeling (spreken, luisteren, woordenschat)
- Sociaal-emotionele ontwikkeling (reflectie, zelfbeeld, keuzes maken)
- Kunstzinnige oriëntatie (verbeelden van ideeën en gevoelens)
- Burgerschap (respect voor meningen, samen denken en praten)

Kerdoelen

Burgerschap

- 1 Schoolcultuur – Leerlingen voelen zich veilig om gedachten en meningen te delen.
- 2 Diversiteit – Leerlingen ontdekken dat mensen anders denken en dat dat oké is.

Nederlands

- 2A Luisteren en spreken met begrip – Leerlingen oefenen in het onder woorden brengen van gedachten en gevoelens.
- 3A Doelgericht gesprekken voeren – Leerlingen leren woorden voor abstracte ideeën (geluk, eerlijkheid, keuzes).

Kunst en cultuur

- 4 Verbeelden en creëren – Leerlingen geven vorm aan ideeën met kunst en spel.
- 6 Kunst en cultuur beleven – Leerlingen zien en bespreken elkaars expressie van denken.

Mens en maatschappij

- 5 Historische ontwikkelingen – Leerlingen leren over het verleden en de betekenis ervan voor nu en de toekomst.
- 12 Sociale omgeving – Leerlingen leren kritisch kijken naar maatschappelijke veranderingen en erfgoed.

Benodigdheden

- Tijdschriften, scharen, lijm, tekenpapier
- Voorbeeldvragen op kaartjes
- 'Praatsteen' of ander voorwerp voor gespreksronde
- Toneelattributen (hoedjes, doekjes) voor rollenspel
- Grote vellen voor een denkwand of geluksposter

Introductie voor de leerkracht

In groep 4 beginnen leerlingen met abstractere ideeën verwoorden en begrijpen dat er meer dan één mening kan bestaan. Ze ontdekken dat 'goed' en 'fout' niet altijd duidelijk zijn en dat je samen kunt denken over vragen waar geen vast antwoord op bestaat. Deze les helpt leerlingen bij het ontwikkelen van een open houding ten opzichte van nadenken, voelen en luisteren. Ze oefenen met het kiezen, beargumenteren en verbeelden van ideeën. De filosofische gesprekken zijn laagdrempelig, maar kunnen diep raken.

Als leerkracht stimuleer je het denken door open vragen te stellen, denkpauzes te geven en leerlingen te laten reageren op elkaars gedachten. De nadruk ligt op het proces van denken, niet op het vinden van het juiste antwoord. Laat leerlingen merken dat hun gedachten ertoe doen.

Omschrijving van de opdracht

De leerlingen denken samen na over vragen die raken aan hun belevingswereld, zoals geluk, eerlijkheid of keuzes maken. Ze leren dat er verschillende manieren zijn om te denken en ze oefenen in luisteren, praten, spelen en tekenen.

Begeleiding

Gebruik vragen als:

- Wat denk jij daarover?
- Waarom denk je dat?
- Kan iemand iets anders denken?
- Wat gebeurt er als je je mening verandert?

Laat leerlingen praten, maar geef ook ruimte aan tekenen en uitspelen.

Kennisoverdracht

Besprek dat filosofie betekent: nadenken over grote en kleine vragen. Vertel:

- Soms zijn er veel goede antwoorden.
- Soms verandert je mening als je langer nadent.
- Je mag je afvragen: 'Waarom?'

Gebruik een filosofisch prentenboek, een situatiekaart of een echt voorbeeld uit de klas als startpunt.

Differentiatie

- Gebruik pictogrammen of ondersteunende plaatjes voor taalondersteuning.
- Laat leerlingen hun antwoord tekenen of uitspelen als praten nog lastig is.
- Daag snelle denkers uit om zelf een filosofische vraag te stellen.

De vijf fasen van de leercirkel**Verwonderen**

Doel: leerlingen verwonderen zich over een vraag zonder vast antwoord.

Activiteit: begin in de kring met de vraag: 'Wat is geluk voor jou?' Laat leerlingen een kort antwoord geven en teken dat op een groot vel: 'De gelukswolke'. Bespreek verschillen en overeenkomsten.

Oriënteren

Doel: leerlingen ontdekken dat denken in beelden en gevoelens helpt bij het begrijpen van ideeën.

Activiteit: leerlingen maken een gelukscollage of ik-tekening met dingen waar ze blij van worden. Laat hen het resultaat kort uitleggen aan een klasgenoot. Nabespreking:

- Wat heb je gemeen met een ander?
- Wat is juist helemaal van jou?

Onderzoeken

Doel: leerlingen verkennen een filosofisch thema in gesprek en spel.

Activiteit: speel een rollenspel over eerlijkheid of een moeilijke keuze. Laat de klas meedenken:

- Wat gebeurde er?
- Wat zou jij gedaan hebben?
- Is er één goed antwoord?

Uitvoeren

Doel: leerlingen geven hun gedachten vorm in taal of beeld.

Activiteit: laat elke leerling een antwoord tekenen op een vraag als: 'Wat maakt iemand eerlijk?' Schrijf hun bijpassende zin op: 'Eerlijk zijn is ...' Maak hier samen een klasposter van.

Reflecteren

Doel: leerlingen denken na over hun eigen gedachten en die van anderen.

Activiteit: gebruik de praatsteen voor een afsluitende ronde. Stel vragen als:

- Wat vond je het leukste om over na te denken?
- Heeft iemand iets gezegd waar je nog steeds over nadent?
- Wil je nog een keer filosoferen?

Laat leerlingen de volgende zinnen afmaken:

- Ik heb geleerd dat ...
- Ik wil nog nadenken over ...
- Ik vond het leuk toen ...

Evaluatie en reflectie voor de leerkracht

Observeer:

- Wie durft eigen gedachten te verwoorden?
- Wie verandert van mening door een gesprek?
- Wie vraagt door of denkt verder?

Reflecteer:

- Welke vragen spraken de leerlingen het meest aan?
- Welke leerlingen bloeiden op in het denken of tekenen?
- Hoe kan ik filosofie blijven verweven in klasgesprekken?

Mogelijke vervolglessen

- Wat maakt iets belangrijk?
- Waarom voel je je soms schuldig?
- Kun je tegelijk blij en bang zijn?
- Wat is rechtvaardigheid?
- Wie bepaalt wat goed is?

Deze lesbrief hoort bij de uitgave 'EigenlijkWijs'.
www.eigenlijkwijs.nl